

Məmməd Araz poeziyasında "Dünya..."

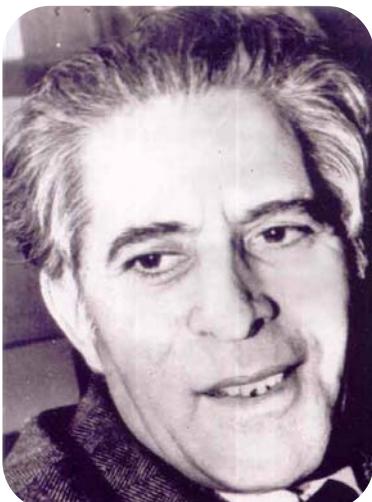
(III məqalə)

Məmməd Arazı yenidən oxuyuram və özümə sual verirəm: - poeziya sənət-dirmi? Göz öünüə şairlər gəlir, onların öhdəsinə çox nəşnələr, mətnlər, fərziyələr düşür, bunları şeir çəvirmək məsuliyyəti isə poetik fikirdə səslənir. Onun poezi-yası effemer, imperativ və vizioner cəsiyəlidir. Poeziya sənəti təhtəşşür aktı olub, impulsivdir, şair ovqatına o qədər inanır ki, qəlbində yaşatdığı obrazları canlandırır. "Əlvida, dağlar", "Duman", "Ömür" şeirləri ötən illərin əks-sədasi deyilmə!

*Bir gün həyatımda yellər qopacaq,
Ömür öz tağından salacaq məni.
Neçə il üstündə gəzdiyim torpaq
Bir gündə qoynuna alacaq məni.*

"Ömür" şeirindən verdiyim misralar mən böyük hind şairi R.Taqorun "Bu bəxtiyr dünyada" şeirini xatırladı. (Tərcümə M.Arazindır) Məmməd Araz poeziyasında İlahi məsumluğunu həmişə qorunmuşdur, səbəbi şeirlərinin ölümsüzlüyü olmuşdur, qocalıq, xəstəlik, ölüm onun poeziyasına maneqilik yaratmamışdır, əbədiyyaşarlığına engeller törlətməmişdir.

Məmməd Araz üçünse poeziya böyük qüvvə idi, həmrəylilik işiydi. Əsl şair qaranlıq guşələri işıqlandırmaq üçün əlinə çıraq tutan bir insandır, Allah adamıdır, amma Allah deyil və

Dünyanı dəyişmək iqtidarında da deyil. Amma ümidiidir ki, gerçekliyi, həqiqəti, görünəni təsvir etməklə ondan baş aćmağa, anlamağa və idrak etməyə köməklik göstərməyə qadirdir.

Məmməd Arazla bir mühitdə yaşayış üç şair tanıyıram: M.Araz, H.Həsənzadə və Musa Yaqub. Onların poeziyasında ruhi yaxınlıq görülərəm: hisslerin paklığını, düşüncənin intellektuallığını və təfərrüatların emosionallığını. Hər üç şair üçün Dünya məfhumu bütövdür, dərk olunandır. Dünya bəşər övladlarını xelq etmisdir. Dünya meydandır, kimi yaşamağa gelir, kimi alverə, amma xoşbəxtlər tamaşaşa gələnlərdir. Dünya hissiyatla dərk olunur, bayağı adamlar da-ha fealdırlar. Dünya yeni sərvət etra-

fında fırlanır. Məmməd Araz üçün İnsan(lar) Dünya üçün sanki bir cüt zərdir:

*Bir taleyin oyununda cütləşmiş zərik,
Yüz il qoşa atılsaq da qoşa düşmərik.
Bir zərrənin işığına milyonlar şərik -
Dünya sənin,
Dünya mənim,
Dünya heç kimin.*

*Çevrəsindən çıxsa ağər sevda firfirən,
Bir ümidiñ ətəyindən tutub da fırlan,
Eşidirsən, piçildiyir yixilan, duran -
Dünya sənin,
Dünya mənim,
Dünya heç kimin*

Bu, o Dünyadır gələib - gedənlərin yükünü daşıyır, ömür - gün bəxtinə hə-vədirse, əbədiyyətə cavabdehlik daşımır əbədi olsa belə. Cün, heç kəsə, heç kimə sahib çıxmır:

*Bu get - gəllər bazarına dəvətlü dünya,
Bu ömür - gün naxışına həvədi dünya.
Əbədiyyətə qəhəqə çəken əbədi dünya,
Dünya sənin,
Dünya mənim,
Dünya heç kimin*

Şair Dünya ilə üzbüüz dayanır, ayaq saxlayıb tamasha edir, min illərdir Araz, Həkəri çayları beləcə axır, insanları axşama çağırır, səhərlərə qovuşdurur. Görəsən bu çaylar şaire nəyi piçildiyir, sözü varmı? Amma şair dinləyir:

*Ayaq saxla, dövrənə bax, ötəri belə,
Min illərdir, Araz belə, Həkəri belə.
Axşamların, səhərlərin təkəri belə -
Dünya sənin,
Dünya mənim,
Dünya heç kimin*

Bu Dünyadan, onun davranışının heç də təəccübəlməyen şair özüyle oynayan şahmata gülməyə bilməzdi, axı, Dünyanın işi belədir: dünyaya gətirdiyi övladına sahib çıxmır, baxmayaraq bu varlıq İnsandır. İnsan isə Dünyanın əşrəfidir, tacıdır. İnsan üç şeydən birinin qurbanı olur: ehtiyac içinde yaşayır, vaxtsız ölü və həyatdan sonsuz köçür. Amma Dünyanın sahib durmadığı insan dörd xüsusiyyətini itirmir: müdrikiyini, cəsurluğunu, xeyirxahlığını və ədaletiliyini. Bəs əvəzində? Şairin cavabı da müdrikdir.

*Dünya sənin,
Dünya mənim,
Dünya heç kimin*

Məmməd Araz poeziyasında insan fenomenal varlıqdır, Dünyaya dik baxa bilir və oraya can atır ki, Allahın dərgahına qovuşsun. Məmməd Araz poeziyasından danışarkən məşhur ispan şairi Leon Kamonun sözlərini xatırladım: "Poeziya mənim Məmməd Araz şeiri də Mənimcün işiq selidir!"